

Nr 35.

Av herr **Tjällgren m. fl.**, om beredande av möjlighet till användande av fraktionsbeteckning vid val till landsting.

Vid 1925 års riksdag föreslogs i motion nr 84 i första kammaren införande i kommunallagarna av motsvarande bestämmelser om underparti- och fraktionsbeteckning, som sedan 1924 gälla vid val till riksdagens andra kammare. Förslaget avvisades då av utskottet med den motiveringen, att bestämmelserna icke ännu hunnit tillräckligt prövas.

Visserligen har sedan i fjol intet nytt val ägt rum men den officiella statistiken från 1924 års val har publicerats, och denna giver enligt vår mening klart vid handen att de nya bestämmelserna verkligen fyllt ett behov. Statistiska centralbyrån offentliggör följande tabell över underpartibeteckningens användande av de olika partierna:

	Antal underpartier	Sammanlagt rösttal	Rösttal i % av partiets rösttal
Höger	23	330,010	71.5
Bondeförbundet	22	176,371	92.6
Liberala ¹	17	50,184	72.1
Frisinnade ¹	19	122,060	53.3
Socialdemokrater	22	573,380	79.0
Kommunister	29	88,787	98.8
Tillsammans	132	1,340,792	75.9

Det framgår härav, att alla partier i stor utsträckning ansett sig ha nytta av den nya anordningen för valkarteller. Säkerligen skulle i många fall valkartell ha anordnats även om de nya bestämmelserna ej funnits, men den trygghetskänsla de medfört för samverkande partier har tydligen livligt uppskattats. Centralbyrån anför nämligen:

»I icke mindre än 55 av de 63 fall, då gemensam partibeteckning förekommit, hade *vart och ett* av de samverkande partierna samtliga sina röstsedlar försedda med underpartibeteckning. I 5 valkretsar använde vid samverkan mellan socialdemokrater och kommunister endast endera parten och i 1 fall, nämligen i fråga om liberala och frisinnade i Uppsala län, ingendera parten underpartibeteckning. I skånska fyrstadsvalkretsen hade de liberala och en grupp inom frisinnade partiet gemensam lista, vilken ej var försedd med underpartibeteckning, varjämte högerpartiet i Västerbottens län

¹ Tre för de liberala och frisinnade gemensamma underpartier äro förda till de frisinnade.
Bihang till riksdagens protokoll 1926. 3 saml. 10 häft. (Nr 35--37.)

vid samverkan med bondeförbundet var uppdelat i tvenne grupper, av vilka endast den ena använde underpartibeteckning å sina valsedlar.»

Fraktionsbeteckningen har kommit till användning i mindre utsträckning. Behovet av densamma synes ej ha varit lika stort. Dock förekommo vid valet sammanlagt 40 fraktionsbeteckningar. Absolut taget ha socialdemokraterna haft de flesta, relativt taget kommer bondeförbundet i första rummet.

Det har sagts, att underparti- och fraktionsbeteckningarna skulle medföra stor splittring inom partierna. Detta har emellertid visat sig icke vara fallet i någon högre grad vid jämförelse med föregående val. Centralbyrån konstaterar endast, att sammanhållningen inom några partier, högern och bondeförbundet, »något minskats».

Redan med hänsyn till det uppenbara behov av valkartellbestämmelser, som konstaterats vid 1924 års andra-kammarval, synes det oss vara klart, att regler om ordnad valkartell böra gälla även vid andra val. Särskilt måste detta vara fallet, när det gäller de val, som utgöra den yttersta grunden för första kammaren. Något principiellt skäl mot att medgiva urväljarna till denna kammare samma rörelsefrihet, samma möjligheter till ordnad samverkan som väljarna till medkammaren kan icke förefinnas.

Även vid stadsfullmäktigeval och kommunalfullmäktigeval föreligga starka skäl för införande av liknande regler, vilket redan framhölls i Kungl. Maj:ts proposition nr 179 till 1924 års riksdag. Vad städerna beträffar, där partiväsendet är fullständigt genomfört, är detta utan vidare klart. Möjligen skulle behovet vara mindre vid kommunalfullmäktige- och municipalfullmäktigeval, i så fall av den anledningen att dylika val ofta förrättas med för alla partier gemensamma listor. Men att ett behov även där kan anses förefinnas, därpå finnes exempel. Sälunda förekom att vid kommunalfullmäktigeval 1925 i Hässelby socialdemokraterna och kommunister överenskommit om partibeteckningen »Arbetarpartiet». Därunder hade de sedan olika underpartibeteckningar. Man tog tydligen för givet, att vallagsändringen av 1924 gällde även vid dylika val och kände behov av den trygghet som denna valkartellagstiftning otvivelaktigt innebär. Resultatet blev naturligtvis, att de båda partierna ansågos ha olika partibeteckningar, d. v. s., icke hade uppnått den valkartell, som de bäge avsett att anordna.

Denna episod ger också ett annat skäl — än behovsskålet — för likartade bestämmelser om partibeteckning vid alla val till representativa församlingar. Den visar nämligen faran av att i sak olika regler gälla för sådana val. Vill man undvika misstag och trassel för väljarkåren, synes man därför böra göra åtminstone de delar av valbestämmelserna, med vilka väljarkåren själv kommer i direkt beröring, så likartade som möjligt.

Emellertid kan ifrågasättas, huruvida den form, som blivit i vallagen bestämd för dylik samverkan, är fullt lycklig, i det att de verkliga partibeteckningarna därigenom måst formellt framträda såsom underpartibeteckningar. Någon teknisk svårighet att vid en utsträckning av vallagens

regler även till landstingslagen och kommunalstyrelseförordningarna låta partibeteckningarna bibehålla sin karaktär av egentliga beteckningar och låta samverkan markeras genom en överpartibeteckning torde knappast förefinnas.

Vi föreslå därför,

att riksdagen ville för sin del besluta följande ändringar av landstingslagens

I) § 10 st. 3: Å valsedel — — — meningsriktning). Mellan partibeteckningen och namnen må förekomma en fraktionsteckning (beteckning i ord för viss grupp av väljare eller viss meningsriktning inom partiet) och ovan partibeteckningen en överpartibeteckning (beteckning i ord för två eller flera vid valet samverkande partier).

II) § 13 mom. 1: a) För rösternas sammanräknande ordnas valsedlarna efter partibeteckning och, där tillika överpartibeteckning förekommer, först efter denna. Sedlar utan överpartibeteckning ordnas allenast efter sin partibeteckning.

Förekommer inom parti fraktionsbeteckning, ordnas partiets valsedlar efter sådan beteckning. Sedlar utan fraktionsbeteckning anses tillhöra en särskild fraktion.

För varje fraktion och parti bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å fraktionens och partiets valsedlar och anses därvid namnen å varje fraktions valsedlar förekomma i den ordning, som vid sammanräkningen inom fraktionen bestämts.

Förekommer överpartibeteckning, bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å de samverkande partiernas valsedlar, och anses därvid namnen å varje partis valsedlar förekomma i den ordning, som vid sammanräkningen inom partiet bestämts.

Vid varje sammanräkning gäller valsedel allenast för ett namn.

b) Vid första sammanräkningen av de med viss beteckning försedda valsedlarna gäller valsedeln för det namn, som står först å sedeln.

Valsedlarna ordnas i grupper — — — ordningen.

c) Vid — — — ordningen.

d) Bråktal — — — rum.

§ 13 mom. 2: a) Skola — — — uteslutet.

b) Skall jämförelsetalet.

c) Samverka partier under gemensam överpartibeteckning, skola dessa vid platsfördelningen enligt a) och b) betraktas såsom ett parti.

III) § 13 mom. 3: a) Sedan — — — vald för parti eller under gemensam överpartibeteckning samverkande partier, som endast tilldelats en plats, företagas två nya sammanräkningar inom detta eller dessa partier, samt att för varje annan — — — från flera partier eller under gemensam överpartibeteckning samverkande partier, anses han vald för det eller de sålunda samverkande partier, varifrån plats först tilldelades honom. De — — — suppleant.

b) Vid — — — det parti eller de samverkande partier som valt honom, skola — — — vald för parti eller samverkande partier, som tilldelats — — — vald.

Stockholm den 20 januari 1926.

L. Tjällgren.

Ake Ingeström.

Sten Stendahl.